

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

**ВИХОВАННЯ НАВИЧОК КОМАНДНОЇ РОБОТИ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала:

студентка ІV курсу 441 групи

Спеціальності 013 Початкова освіта

Освітньо-професійної (наукової)

програми Початкова освіта

Козленко Дар'я Сергіївна

Керівник: доцентка Горлова А. В.

Рецензент: доцентка Примакова В. В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади виховання навичок командної роботи молодших школярів	6
1.1. Формування навичок командної роботи в учнів початкових класів, як педагогічна проблема.....	6
1.2. Проектна технологія як засіб виховання навичок командної взаємодії.....	11
РОЗДІЛ 2. Система роботи вчителя початкової школи з виховання навичок командної роботи учні	15
2.1. Діагностика сучасного стану сформованості партнерських стосунків в початковій школі.....	15
2.2. Шляхи та засоби виховання командної роботи молодших школярів в системі роботи вчителя.....	19
2.3. Проект для молодших школярів «Дружний клас».....	22
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29
ДОДАТКИ	32

ВСТУП

Процеси, які відбуваються в українському суспільстві сьогодні, модернізація всіх сфер життя та оновлення змісту освіти вимагають формування особистості, здатної до свідомого вибору, створення партнерських стосунків та плідної взаємодії в команді заради спільної мети. Перед вчителями початкової школи постає важливе надзавдання: створити оптимальні умови для розвитку кращих якостей молодших школярів, навчити дітей способам ефективної комунікації, виховати в них відповідальність та вміння працювати в команді.

Соціальні навички – це навички які допомагають продуктивніше та потужніше працювати разом з іншою людиною, або групою людей, досягаючи поставлених завдань та вирішувати конфліктні питання у спільній співпраці людей. Навчання як спільна діяльність педагога та дітей вимагає розвитку саме цих навичок.

Командні навички являються одними із найважливіших та найнеобхідніших навичок, які дитина отримує через спільну роботу, в процесі взаємодії та спілкування із ровесниками та старшими людьми.

Цей процес має складнощі у ранньому віці які зберігаються під час всього навчання в школі, та які поступово переходять у доросле життя.

Формування командних навичок у дітей молодшого шкільного віку є одним із провідних завдань сучасної початкової школи, так як ця навичка визначає успішність спілкування учнів з іншими людьми та сприяє адаптації серед соціуму, а також дозволяє дитині активно впливати на життя всього колективу, мати свою позицію і думку із конкретного питання.

Командна активність школяра висвітлює його, як відкритого до суспільства та спілкування особистість, яка володіє основами соціальної поведінки, та готова сприймати навколишню інформацію, і має бажання до пізнання оточуючого світу і самореалізації.

Правила соціальної поведінки, які засвоюються в початковій школі, навички партнерської взаємодії стають міцним поштовхом для розвитку сучасної особистості. Загострена ситуація в нашій країні перешкоджає нормальному становленню громадянина демократичної держави.

Дослідники О.Пометун, О. Сидорова, О. Баранова, Н. Арсентьева, І. Стернін, А. Петровський, А. Виноградова, Л. Кларіна, Г. Цукерман, Н. Єлізарова, І. Бех присвятили свої напрацювання питанням розвитку вмінь командної роботи та навичок партнерської взаємодії школярів. Актуальність проблеми зумовила вибір теми дослідження – «Виховання навичок командної роботи молодших школярів засобами проєктної технології».

Мета кваліфікаційної дипломної роботи – обґрунтувати важливість та шляхи розвитку навичок командної роботи молодших школярів засобом проєктної технології.

Об'єктом кваліфікаційної дипломної роботи є освітній процес в початковій школі.

Предмет кваліфікаційної дипломної роботи – використання проєктної технології як засобу виховання навичок командної роботи учнів початкової школи.

Мета кваліфікаційної дипломної роботи досягається вирішенням наступних **завдань**:

1. На основі аналізу наукових джерел розкрити сутність та зміст понять «навички командної роботи» та «проєктна технологія».
2. Визначити особливості формування навичок командної роботи в учнів початкової школи.
3. Обґрунтувати шляхи виховання навичок командної роботи в учнів початкової школи засобом проєктної технології.

Методи дослідження. В нашій кваліфікаційній роботі ми застосовували описовий метод та прийоми аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення.

Структура кваліфікаційної дипломної роботи: дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що займають 24 позиції та 4 додатки. Загальний обсяг дипломної роботи – 35 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ НАВИЧОК КОМАНДНОЇ РОБОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Формування навичок командної роботи в учнів початкових класів, як педагогічна проблема

Успішність людини в 21 столітті багато в чому залежить від його вміння вибудувати правильну комунікацію і командно співпрацювати з іншими людьми. Проблема розвитку спільної взаємодії та співпраці сучасних школярів є однією з основних в навчальному процесі. Захопленість дітей гаджетами, занурення у віртуальний світ, призводить до невміння вибудувати комунікаційну навичку в реальності. Результат ми бачимо на уроках і не тільки.

Командна робота – співпраця дорослих та малих, вихователів і вихованців, їхня спільна турбота один про одного та про навколишнє життя. В такому разі педагоги є помічниками вихованців та працюють разом з ними та попереду них, для кращого кінцевого результату. Суспільно-гуманістичний характер активності учнів полягає в спільній роботі всіх учасників – це турбота про себе, один про одного, про оточення, про навколишній світ, про Україну. Чим більш, амбіційніше та організованіше спільне життя колективу, тим ефективнішим та компетентнішим є виховний процес, який відбувається під час цього життя [7].

Цю проблему досліджували такі науковці як: І. Стернін, А. Петровський, А. Виноградова, Л. Кларіна, А. Фрейд, Г. Цукерман, Н. Єлізарова, І. Бех, О.Пометун, Н. Арсентьєва, О. Сидорова, О. Баранова.

Справа може рахуватися командною, тільки якщо здійснюється разом – вчителем та учнями – як їхня спільна турбота один про одного; справа ця спільна, тому що в ній відбувається спільний пошук найкращого вирішення завдання, тому що робиться разом – не тільки виконується, але й організовується.

Види командної роботи відрізняються одна від одної характером

діяльності, яка виступає на перший план: трудової, суспільно-гуманістичної, пізнавальної, художньо-естетичної, спортивно-оздоровчої, організаторської, краєзнавчої, пошукової. У спільній взаємодії вирішується велика кількість педагогічних завдань, відбувається процес розвитку демократичних основ життя, ініціативності дітей самостійності, самоврядування, толерантного ставлення один до одного. Спільна взаємодія, дозволяє кожному проявити та вдосконалити свої здібності, стосунки з навколишнім середовищем, потреби, зростати морально і духовно, збагачуючи колектив і особистість соціально цінним досвідом. Отже, командна справа – це безпосереднє втілення соціальної турботи в поєднанні її трьох граней: практичної, організаторської, виховної. Слідуючи, це має великий вплив на особистісний світ кожного учасника справи та має глибокий цілісний характер [15].

Спільна робота відрізняється від інших традиційних форм роботи тим, що в процесі її проведення перед учнями ставиться завдання не помітно для дітей. В учнів під час всієї командної праці створюється враження, що вони самостійно роблять те що самі планують, а учительського впливу ніби зовсім не має. Цей фактор є одним із основних стимуляторів, креативності, творчості, ініціативності та демократизації.

Технологію організації командної роботи в своїх працях детально описувала О. Пометун.

1. В першу чергу обирається конкретна справа, яка підбирається шляхом конкурсу на кращі варіанти.

2. На загальних зборах вислуховуються всі запропоновані варіанти;

3. Рада справи, прислуховуючись до ідей мікроколективів, доповнює обраний варіант.

4. Проведена робота обговорюється на загальних зборах, де кожен колектив виражає свої думки, та вносить якісь корективи.

Значущість колективної роботи полягає в тому, що відбувається спільний пошук, а також вона відкриває широкий простір для творчості учнів. Тому у всіх цих справах присутня гнучка форма виконання та

нестандартні варіанти проведення [9].

Робота над командною справою може бути організована за таким планом, який склала Н. Арсентьєва:

- яку колективну роботу будемо проводити;
- на кого направлена ця робота та який кінцевий результат матиме;
- які колективи беруть участь;
- хто буде головним;
- де буде проводитись.

Досвід та вік, а також можливості та взаємини вчителя з дітьми відіграють велику роль. Судячи з цього вчитель може бути керівником, консультантом або експертом в колективній роботі над проектом. Педагог зобов'язаний від початку роботи стати для команди, тобто для учнів порадником, а в першу чергу другом, який цікавиться їхнім життям та захопленнями. Але надзвичайно важливо є ще й викликати інтерес до своїх думок, аби учні до них прислухалися. Результат командної роботи залежить від мікроклімату в класі.

А. Петровський вважає, що колективна справа, як і урок, має певні стадії. Організуючи спільну працю, він наголошував, що колектив повинен дотримуватися певної технологічної послідовності [16].

Стадії командної справи:

- початковий;
- планування виховної справи;
- організація діяльності вихованців;
- самоствердження особистості, безпосередній вплив на колектив;
- аналіз результатів яких досягли;
- найближча післядія.

Охарактеризуємо ці етапи конкретніше.

Початковий – забезпечує виділення головної цілі виховання

На початковій стадії командної роботи слід звернути увагу на такі чинники:

- визначення цілі;
- планування командної справ;
- організація діяльності;
- вплив на команду;
- аналіз досягнутих результатів.

В поєднанні названі чинники забезпечують командній роботі успіх, актуальність, педагогічну доцільність, спрямованість.

Планування виховної та командної справ

На цьому етапі важливим є створити цікаву розробку поетапної програми діяльності всієї команди до мети яку спільно визначили. Дуже важливим є планування подальшої роботи, тому що від цього залежить успіх кінцевого результату командної роботи, бо саме план роботи спрямований на головні завдання та їх вирішення [16].

Основною умовою успіху цього етапу є колектив який планує свої дії. Виховна робота, є не тільки основною справою учителя, а й школярів, тому нею повинен займатися весь колектив. Класні керівники повинні віднайти нові форми та методи командної справи, які посприяють розвитку згуртованості колективу.

Організація діяльності школярів

Планування передбачає структуровану організацію спільної суспільно-орієнтованої, трудової, художньої, пізнавальної, та інших видів роботи школярів. Початкова мета командної справи є сформувати поведінку та готовність до відповідальності за всю справу.

Самоствердження особистості й безпосереднього виховного впливу на команду.

При умові, що система роботи чудово організована та пройшла всі етапи підготовки, вона може почати успішно здійснюватися. Аналізуючи вище сказане ми приходимо до висновку, що на цьому етапі вчитель стежить за виконанням та створенням системи роботи проекту. Робить відповідні умови для того аби учні могли розповісти свої ідеї та думки, але при цьому

стежити за всім процесом, та намагається зробити так щоб учні не допускали помилок.

Підведення підсумків

Аналіз командної справи проводиться аби виявити успіх або в чомусь невдачі, проводиться він за такою схемою:

- 1) чи всі вектори виховної системи знайшли своє відображення в плані;
- 2) чи відповідав зміст проєкту визначеній меті;
- 3) чи відповідав меті рівень організації;
- 4) чи у всіх заходах які були заплановані використали достатньо ресурсів;
- 5) які завдання вдалися краще, та чому;
- 6) чи витриманий проєкт у часі, якщо ні то чому;
- 7) чи відповідали емоції справи її задуму;
- 8) над якими питаннями командна робота змусила учнів задуматися;
- 11) якої оцінки заслуговує кожний член команди;
- 12) якою була поведінка учнів;
- 13) чому була негативна реакція деяких учнів;
- 14) від чого краще відмовитись, що інше ввести .

Найближча післядія.

Виявляються зв'язки між явищами, здійснюється пошук закономірностей.

1.2. Проектна технологія як засіб виховання навичок командної взаємодії

Праця учнів над проектом – це особистісно-орієнтоване виховання в ході якого відбувається вибір тем проекту з урахуванням інтересів всіх його учасників. Робота над проектом включає в себе такі фактори: визначення головної мети, ідея проекту, організаційний план, робота за планом, аналіз роботи, підбиття підсумків [1].

Проект є ефективним за тієї умови коли в ньому є творче або дослідницьке завдання, яке розв'язується за допомогою інтегрованих знань із різних предметів. Зараз метод проектів виступає найінноваційнішим та наймодернізованішим методом, який займає провідне місце у навчальному та виховному процесі.

Головні вимоги до використання методу проектів:

- наявність в плані проблеми, яку вирішують за допомогою творчого та дослідницького пошуку;
- значущість кінцевих результатів;
- спільна діяльність учнів;
- наявність головної мети проекту;
- наявність базових знань з різних предметів та їх інтеграція в роботі над проектів;
- застосування різних дослідницьких методів;
- кінцеві результати зробленого проекту, які оформленні у вигляді газети, відеофільму [3].

Найрезультативнішим та найефективнішим в навчанні за допомогою методу проекту є те, що діти самостійно захищають свій кінцевий результат проекту, який вони планують за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та який відповідає конкретним вимогам [5].

Дуже складно при введенні у навчання та виховання проекту, організувати дослідницьку діяльність, а саме перший етап – початковий. Коли вчитель складає план на навчальний рік, то визначає головну тему, або

декілька тем проєктів. Також необхідно скласти приблизно 20 тем для усього класу, а не для окремих груп дітей, а також головною умовою є те, щоб вони були зв'язані між собою, і в ході роботи над цими темами відбувалося засвоєння учнями необхідних знань та умінь. Доцільним буде зробити класифікацію тем за складністю, та це не є головною вимогою. Учні повинні мати змогу вибрати основну тему проєкту, форму виконання (але основною буде колективна), та ступінь його складності [27].

Головна мета визначається конкретністю, точністю та чіткістю постановки провідної мети та констатацією кінцевих результатів. Ефективним є застосування інструкцій, в яких буде вказана необхідна література, для розвитку та самоосвіти, вимоги до розробки проєкту, форми та методи оцінки кінцевих результатів.

Вибір теми може бути різним, в залежності від ситуації. З одного боку ці теми можуть бути запропонованими органами освіти в рамках програми. З іншого вчителями, при врахуванні навчальних ситуацій із тих чи інших предметів, інтересів і здібностей учнів. У третьому самі учні можуть пропонувати теми, орієнтуючись на особисті здібності та інтереси.

Теми можуть формуватися від питань шкільної програми аби більше розглянути їх та поглибити знання з конкретних питань. Але частіше використовуються теми рекомендовані органами освіти, так як мають практичне значення для життя учнів, та залучення знань не тільки з одного предмета, а з різних предметів [25].

Головна ідея методу проєктів – ідея організації діяльності молодших школярів для реалізації поставленої мети, а також поєднання під час вирішення певних завдань теоретичних знань, та практичного досвіду учнів. Аби розв'язати поставлені завдання виділяють: системний, аксіологічний, діяльнісний, культурологічний, дослідницький, технологічний підходи до їх вирішення [23].

Системний підхід є найосновнішим підходом, який реалізовується під час виконання проєкту. Цей підхід має за мету використання сукупності

духовних та матеріальних ресурсів діяльності учнів, а також взаємозв'язок, взаємообумовленість та цілісність усіх процесів.

Під час реалізації культурологічного підходу відбувається об'єднання спеціальних загальнокультурних, педагогічних та психологічних складових на основі двох конкретних принципів – закономірностей розвитку особистості та культури відповідності.

Головною метою аксіологічного підходу є реалізація моральних, пізнавальних, естетичних цінностей. При цьому основними цінностями є – самопізнання, саморозвиток та самореалізація.

Діяльнісний підхід передбачає нестандартний спосіб організації проєкту. З точки зору цього підходу головним є розвиток та пізнання дитини, а діяльність є засобом формування суб'єктивності.

Завдяки особистісно-зорієнтованого підходу створюється безпечно, безконфліктне та комфортне середовища, для розвитку, реалізації та зростання особистості учня та його потенціалу.

Дослідницький підхід включає у навчальний та виховний процес пошуку, творчості, дослідження.

Технологічний –інструментальне управління проєктною діяльністю з боку вчителя [11].

Стимулюючим чинником діяльності є те, що створення проєкту не порушує принципу невимушеності, а навпаки завдяки ньому зростає захопленість нею. Діти початкової школи вчаться на своєму досвіді та досвіді своїх товаришів, вчаться знаходити позитивне або деякі недоліки в своїй роботі. Виконання проєкта буде ефективним лише тоді, коли буде дотримання змістово-процесуальних та особистісних факторів. Діяльність дітей молодшого шкільного віку за методом проєктів реалізується за допомогою дидактичних, пізнавальних, розвивальних і виховних цілей, які конкретизуються у відповідних завданнях.

Отже проаналізувавши літературу відомих педагогів-методистів, ми можемо зробити такі висновки, що проєктна діяльність матиме найбільшу

ефективність, якщо буде виконуватися спільно та злагоджено. У сучасному світі необхідністю є розвиток комунікаційних навичок та спільної взаємодії не тільки дорослих та дітей, а й однолітків між собою. Тим не менш дорослі відіграють велику роль в проведенні проєктної діяльності, і вході її створення мають згуртувати дітей та зробити їх дружніми.

РОЗДІЛ 2.

СИСТЕМА РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ВИХОВАННЯ НАВИЧОК КОМАНДНОЇ РОБОТИ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

2.1 Діагностика сучасного стану сформованості партнерських стосунків в початковій школі

Дуже часто в житті ми стикаємося з тим, що в минулому натхнений, гордий за свій «статус ученик» дитина через деякий час відмовляється від школи, від нових друзів, від усього того, що так недавно цікавило і турбувало її.

Це відбувається тому, що за усією яскравістю і новизною вражень криється дуже серйозна і складна проблема - спілкування. Адже вступ дитини до школи є переломним моментом в житті дітей початкової школи: вони вступають в новий тип відносин з оточуючими людьми, у них починають складатися нові різноманітні форми діяльності. Тому, наскільки якісно і своєчасно буде підготовлена дитина до школи, багато в чому буде залежати успішність його подальшого навчання [6].

Виділяють такі аспекти шкільної зрілості: інтелектуальний, емоційний і соціальний. У нашому випадку останній аспект має надзвичайно важливе значення. Під соціальним аспектом розуміється потреба дитини молодшого шкільного віку в спілкуванні один з одним й уміння підкорятися законам дитячої групи на основі засвоєних правил, а також правильно висловлювати і доводити свою думку оточуючим, та розуміти і сприймати думки інших [23].

Процес соціалізації протікає дуже важко. Спостерігаючи за ним, ми бачимо зовнішню, тобто поверхневу картину взаємодії, однак за нею лежить внутрішній, невидимий, але найважливіший шар спілкування: потреби і мотиви, тобто те, що змушує одну дитину тягнутися до іншої.

Багато конфліктів однолітків пов'язані перш за все з невмінням встати

на точку зору іншого, побачити в ній особистість, що володіє своїми потребами і бажаннями. А невдача в одній сфері спілкування тягне за собою неблагополуччя в іншій.

Метою експериментальної частини нашого дослідження було вивчення психологічних особливостей молодших школярів з метою виявлення розвитку комунікативних та організаторських здібностей молодших школярів. В дослідженні взяли участь учні Херсонської школи № 28 ім. О.С.Пушкіна 3 класу у кількості 45 осіб. Для вивчення комунікативних вмінь та організаторських здібностей молодших школярів ми використали: тест-опитувальник КОС1. Також були використані методи спостереження за дітьми; бесіди з батьками та вчителями досліджуваних дітей.

Для зручності викладу матеріалу ми використовували наступні скорочення:

КЗ – комунікативні здібності;

ОЗ – організаторські здібності;

Методика визначення комунікативних і організаторських схильностей містить 40 питань (Додаток А). На кожне питання слід відповісти «так» (+) або «ні» (-). Необхідно все-таки обрати між двома альтернативами. Час на виконання: 20-30 хвилин.

Ключ до тесту

Комунікативні схильності визначають ключові відповіді на наступні питання:

(+) Так 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37

(-) Ні 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39

Організаторські схильності визначають ключові відповіді на наступні питання

(+) Так 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38

(-) Ні 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40

Дуже багато позитивних відповідей ми отримали на запитання «Чи багато у вас друзів, з якими ви постійно спілкуєтеся?»; « Чи прагнете ви при нагоді познайомитися і поговорити з новою людиною?», спираючись на це ми дійшли до такого висновку, що досить велика кількість учнів комунікабельні та готові до нових знайомств. Також у дітей досить високий рівень організаторських здібностей, такі припущення ми зробили виходячи з позитивних відповідей на такі запитання: «Чи подобається вам займатися громадською роботою?»; «Чи любите ви придумувати або організовувати зі своїми товаришами різні ігри та розваги?»; «Чи приймаєте ви участь у громадській роботі в школі?».

Результати, отримані після проведення методики КОС 1 і обробки даних, подані у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Рівні комунікативних здібностей (узагальнені дані)

РІВНІ КЗ	БАЛИ	КІЛЬКІСТЬ ОСІБ	%
Низький	1	10	20,2
Нижчий середнього	2	8	18,3
Середній	3	13	26,7
Високий	4	5	12,4
Дуже високий	5	9	24,7

Із таблиці 2.2. видно, що в експериментальній групі виділяються наступні рівні організаторських здібностей.

Таблиця 2.2

Рівні організаторських здібностей (узагальнені дані)

РІВНІ ОЗ	БАЛИ	КІЛЬКІСТЬ ОСІБ	%
Низький	1	10	22,5
Нижчий середнього	2	9	16,2
Середній	3	12	26,6
Високий	4	10	22,3
Дуже високий	5	6	14,2

Методика КОС 1 допомогла виявити і краще зрозуміти поєднання та взаємовплив комунікаційних навичок і організаторських здібностей молодших школярів. Ми дійшли наступних висновків, що комунікативні та організаторські здібності між собою тісно пов'язані, і зміна одного, (в позитивну чи негативну сторону) тягне за собою і зміну іншого. Так зі, зниженням організаторських вмінь знижується і рівень комунікативних навичок, і навпаки.

2.2. Шляхи та засоби виховання командної роботи молодших школярів в системі роботи вчителя

Здатність спілкуватися, або взаємодіяти командно, психологи та педагоги виділяють як індивідуально-психологічні особливості, що забезпечують ефективність її спілкування і сумісність з іншими людьми. Здатність до командної взаємодії включає в себе:

- 1) бажання вступати в спілкування з оточуючими ("Я хочу");
- 2) знання норм і правил, яких необхідно дотримуватися при спілкуванні з оточуючими ("Я знаю");
- 3) вміння організувати спілкування ("Я вмію") [17].

Тому завдання педагога полягає в тому, щоб навчити дітей молодшого шкільного віку спільно взаємодіяти, працювати один з одним, розвивати необхідні вміння та навички спілкування.

Становлення першого аспекту командних здібностей - "Я хочу спілкуватися" пов'язане з деякими труднощами, які виникають практично у кожної дитини в певні моменти його життя. Це і повільність, упертість, невірноваженість, агресивність, невпевненість у собі, страхи, брехня і т.п. Вітчизняні психологи О. Смірнова і Л. Галігузова виділяють ще одну, але вкрай важливу причину неблагополучного спілкування однолітків - позицію дитини по відношенню до інших і до себе. Першу автори називають егоїстичною. Вона полягає в тому, що дитині абсолютно байдужі інші однолітки. Його інтереси зосереджені в основному на іграшках і солодощах. Переживання інших дітей для нього нічого не значать. Такій дитині неважко штовхнути, образити, образити однолітка. Безсумнівно, що таких егоїстичних дітей однолітки не люблять, не хочуть з ними дружити, грати і в кінцевому підсумку такі діти залишаються одні. Друга позиція - конкурентна. Дитина з такою позицією прекрасно розуміє, що найголовніше в житті це те,

щоб тебе цінували і поважали, а для цього необхідно все робити правильно, з усіма дружити, нікого не ображати. В однолітках така дитина бачить тільки конкурента, якого необхідно перевершити, тому що успіхи і досягнення інших викликають у нього заздрість, образу, смуток від того, що він не перший. Психологи вважають, що, ймовірно, таке ставлення до інших залишиться і буде зміцнюватися. А в подальшому може ускладнити життя вже сформованої особистості, зробить її недружелюбною і конфліктною. Таких проблем ніколи не буде у дитини з гуманним ставленням до інших дітей, тому що він відноситься до іншого як до особистості. Він дуже чутливий до внутрішнього стану однолітка - до його бажань, інтересів, за власною ініціативою охоче допомагає іншим, ділиться тим, що має сам, вміє співпереживати оточуючим. Звичайно, формування особистості дитини тільки-но починається, і тому, поки що можливо, необхідно відкрити дитині іншу людину не як суперника і конкурента, а як цікавого індивіда [8].

З огляду на перераховані вище обставини, вчителям і дорослим необхідно допомогти дитині пройти цей складний шлях розвитку спілкування більш безболісно. Тому можна запропонувати провести з дітьми ряд ігор та ігрових вправ, спрямованих на підтримку інтересу до спілкування з оточуючими, бажання спільної взаємодії з ними [6].

Наприклад, гра "Чарівні скриньки".

Дитині пропонується подумати, який у нього зараз настрій, що він відчуває. Потім попросити його скласти всі негативні емоції: образу, смуток, злість, страх в чарівну скриньку і викинути. А з іншої скриньки ви повинні запропонувати взяти собі ті позитивні емоції, які він сам хоче і бажав би подарувати іншим.

Гра "Новосілля".

Дітям пропонується намалювати свої портрети і "поселити" їх в будиночок, малюнок якого висить на дошці. Потім діти всі разом розфарбовують будинок фарбами. Ця гра спрямована на формування почуття

єднання з оточуючими.

Другим етапом в роботі з розвитку командних здібностей у дітей є формування вміння організувати спілкування - "Я знаю".

Велике значення в регуляції поведінки дитини відіграють правила. Діючи відповідно до них, молодший школяр вчиться співвідносити свої вчинки з об'єктивними вимогами, укладеними в них. А саме правило служить дитині орієнтиром у виборі певних дій або оцінці поведінки однолітків. Актуально поставити питання про виховання свідомого ставлення до правил поведінки, яке, на наш погляд, має включати в себе три взаємопов'язані компоненти: знання правил; розуміння їх справедливості, усвідомлення моральної цінності і особистісної значущості для себе і для оточуючих; відповідність вчинків відомим правилам.

Все це призводить до того, що діти, опановуючи різноманітні правила, не усвідомлюють їх сенсу і справедливості, що тягне в подальшому до розриву їхніх моральних уявлень і реальної поведінки.

2.3. Проєкт для молодших школярів «Дружний клас»

В ході спілкування з досвідченими вчителями-практиками, аналізуючи науково-методичну літературу ми дійшли висновку, що проєктна робота є найефективнішою для того, аби розвивати та удосконалювати навички командної співпраці у дітей початкової школи. Тому пропонуємо інтерпретований проєкт Г. Цукермана «Дружний клас», ми рекомендуємо вчителям початкових класів провести цей проєкт для створення позитивного психологічного клімату класу.

Мета проєкту : зрозуміти, як злагодженість та взаємодія допомагають у командній роботі, навчитися взаємоповазі та взаємодопомозі, а також мати уявлення про створення проєкту.

Результати проєктної роботи: діти розуміють та називають ознаки справжнього друга; розуміють визначення поняття «взаємодія»; мають уяву, до чого призводять не злагоджені дії в спільній роботі; демонструють взаємодопомогу та підтримку у своєму колективі.

Обладнання і матеріали: дошка та кольорові крейди, картинки, ноутбук, доступ до мережі Інтернет, проектор, стіннівка на якій фото клас та написано такі слова «Наш дружний клас».

1. Слова вчителя: « Сьогодні ми з вами дізнаємося як можна працювати разом, допомагати одне одному та як згуртувати наш клас».

2. Робота над віршем «Гойдалка на двох».

Пояснення слів «запеклий жаднюга» - той, хто ніколи не ділиться з іншими та жадібний з усіма, жаднюга, який не виправляється.

Запитання для обговорення:

- Як ви гадаєте чи можна бути жадібним, коли катаєшся на гойдалці? Чому? (бо разом веселіше та цікавіше гратися).

3. Вправа «Ланцюжок»

Діти ланцюжком називають своє ім'я, та ігри в які вони люблять грати разом із іншими (футбол, квач, хованки та ін.)

4. Вправа «Справжній друг»

Дітям декламуються твердження, якщо вони з ним згодні то піднімають зелену карточку, якщо ні – червону.

- Справжній друг – це той, хто ніколи не залишить друга в біді.
- Справжній друг – це той, хто нікому не розкаже про секрети товариша.
- Справжній друг радіє, коли товариша ображають.
- Справжній друг – це той, хто ділиться з другом тим, що має сам.
- Справжній друг, підтримує, коли в його товариша щось не виходить.
- Справжній друг – це той, хто не ділиться з другом.

Підсумок: «Дуже добре! Ви чудово знаєте, яким має бути справжній товариш».

5. Бесіда «Вчимося діяти разом»

Мета: визначити поняття «взаємодія».

Слово вчителя «Кожного дня ви всі приходите у стіни нашої школи та спілкуєтесь один з одним. Яку роботу в класі ви спільно виконуєте? Що потрібно робити, для того, щоб робота була вдалою? Взаємодія – це коли ви спільно робите одну справу та підтримуєте один одного».

Примітка: напишіть слова на картинках (дружба, взаємодія, спільна праця, ділитися) і прикріплюйте їх на дошку в ході бесіди.

6. Руханка «Усі-дехто-ніхто»

«Встаньте ті, в кого гарний настрій». Учні з гарним настроєм мають встати, а потім знову сісти на місце. «Встаньте ті, хто любить свою родину»; «Встаньте ті, хто має домашніх улюбленців»; «Встаньте, ті хто любить солодке»; «Встаньте ті, хто ходить на прогулянку разом з однокласниками»; «Встаньте ті, хто полюбляє читати цікаві книжки»; «Встаньте ті, хто був на морі»; «Встаньте ті, хто говорить англійською» тощо.

Примітка: спираючись на знання про свій клас, старайтеся називати різносторонні питання ті, що стосуються всіх учнів, кількох учнів, лише одного учня а бо жодного з класу.

Підсумок: «Ми з вами щойно дізналися, що де у чому ми схожі, та в нас є спільне, але не потрібно забувати про те, що кожен із нас особистість, та кожен із нас особливий».

6. Перегляд та обговорення мультфільмів.

Мета: продемонструвати, як допомагає підтримка у роботі.

Відео «Ріпка». Обговорення (запитання для обговорення):

- Хто перший почав тягнути ріпку?
- Хто йому допомагав її витягувати?
- Що було головною умовою успіху?
- Як ви розумієте вислів: «Один за всіх і всі за одного?»

Відео «Лебідь, Рак і Щука». Обговорення (запитання для обговорення):

- Що планували зробити Лебідь, Рак і Щука?

- Куди кожен з них тягнув віз?
- Чи відбуваються в нашому класі схожі ситуації?
- Як їх краще розв'язувати: кричати, задиратися, наполягати на своєму, влаштовувати бійку чи спокійно поговорити, підтримувати один одного, взаємодіяти разом?

Примітка: напишіть на дошці схему (Взаєморозуміння + діяти разом = успіх).

7. Вправа « Робота в команді»

1. Об'єднайте учнів у три групи (художники, письменники, юристи. Додаток Б). Виріжте потрібну кількість. Покладіть картки в коробку і нехай діти витягнуть кожен свою.

2. Роздайте завдання дітям та Додаток В:

художники – створюють емблему класу;

письменники – придумують гасло;

юристи – складуть правила класу.

Роздайте учням ватмани і дайте час підготуватися.

3. Запросіть групи продекламувати свої результати.

4. Оформіть стіннівку з емблемою, гаслом та правилами і прикріпіть його біля класного куточку.

Обговорення (запитання для обговорення):

- Як ви думаєте, яких правил вам буде дотримуватися складніше?
- А яких – легше?
- За дуже малий проміжок часу нам вдалося створити чудовий проєкт. Як ви гадаєте, чому?

Підсумок: «Коли всі працюють разом злагоджено, результат буде швидким та якісним».

7. Підсумкові завдання

1. Зачитайте висновки:

- Взаємодіяти – це коли ви спільно робите одну справу та підтримуєте один одного.

- Взаєморозуміння та спільна дія – запорука успіху.

- У дружньому класі вчитися легше та простіше.

2. Домашнє завдання.

- Попросіть учнів принести на наступне раз фото своєї родини.

3. Вправа «Відкритий мікрофон»

Учням пропонується по черзі сказати, що їм найбільше сподобалося, чи не сподобалося сьогодні у роботі.

Запропонуйте дітям стати в коло, взятися за руки і разом сказати: «Ми – дружний клас, ми розумнички!».

Впровадження проєктної технології в освітній процес початкової школи є найефективнішим інструментом формування навичок командної роботи. Така взаємодія сприяє згуртуванню та взаємодії дітей між собою, діти розкривають кращі якості, готовність допомогти, висловлювати свою думку і чути думки своїх однолітків. Також побачили як змінюються діти, вони стали дружнішими, згуртованішими, краще дізналися один про одного, знайшли спільні інтереси і почали разом виконувати доручення вчителя, а ще їм стало цікавіше гратися один із одним.

ВИСНОВКИ

В ході проведеного дослідження ми дійшли таких висновків.

Розкрили та проаналізували зміст понять «навички командної роботи» та «проектна технологія». В роботах провідних психологів та педагогів «навички командної роботи» трактуються як, діяльність групи людей, яка зосереджена на вирішенні конкретної задачі. Ключовими командними навички, які знадобляться для успішного розроблення проекту є такі: комплексне розв'язання проблем, критичне мислення, креативність, уміння взаємодіяти з людьми, емоційний інтелект, уміння формувати, висловлювати власну думку та приймати рішення, дослухатися до думки інших, гнучкість розуму. Кожна командна робота вирішує безліч педагогічних та психологічних завдань, а також за допомогою командної справи відбувається розвиток таких основ життя як: демократичність, колективність, ініціативність та самостійність учнів, а також активне ставлення до навколишнього середовища.

Проектна діяльність – це дидактичний засіб, який дозволяє педагогу вчити дітей проектуванню, тобто цілеспрямованій діяльності в ході якої знаходиться спосіб вирішення проблеми, їх цілеспрямована діяльність; це форма організації взаємодії учнів з педагогом та між собою. Провідною складовою методу проектів є можливість командного отримання знань в процесі вирішення практичних задач, які інтегруються з різними сферами знань.

Визначили особливості формування навичок командної роботи в учнів початкової школи. У ході командної діяльності в учнів відбувається формування навичок критичної оцінки отриманої інформації, свідома трансформація даних на рівень категоріальних понять, розвивається креативність мислення, без якої неможливе створення чогось нового та глобального. Діяльність в парах, та групах дає зрозуміти, що для досягнення мети потрібна скоординована робота всіх. Тому зараз дуже широко

застосовуються технології колективно-групового навчання: обговорення в загальному колі, мікрофон, мозковий штурм, незакінчене речення, навчаючись – учусь та інші, бо це дає змогу швидко опитати дітей, дізнатися хто помиляється, кого що цікавить, у кого які пріоритети, тощо.

Обґрунтували шляхи та засоби виховання навичок командної роботи в учнів початкової школи. Здатність спілкуватися, або взаємодіяти командно, психологи та педагоги виділяють як індивідуально-психологічні особливості, що забезпечують ефективність її спілкування і сумісність з іншими людьми. Здатність до командної взаємодії включає в себе:

- 1) бажання вступати в спілкування з оточуючими ("Я хочу");
- 2) знання норм і правил, яких необхідно дотримуватися при спілкуванні з оточуючими ("Я знаю");
- 3) вміння організувати спілкування ("Я вмію").

Тому завдання педагога полягає в тому, щоб навчити дітей спільно взаємодіяти, працювати один з одним, розвивати необхідні вміння та навички спілкування. Діти початкової школи повинні навчитися гуманно ставитися один до одного, вміти виховано спілкуватися зі старшими та однолітками та бути взаємно ввічливими. З огляду на вищенаведене, вчителям і дорослим необхідно допомогти дитині пройти складний шлях розвитку спілкування більш безболісно. Тому можна запропонувати провести з дітьми ряд ігор та ігрових вправ, спрямованих на підтримку інтересу до спілкування з оточуючими, бажання спільної взаємодії з ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підруч. для педагогів / Г.Ващенко. – К.: Укр. видавнича Спілка, 1997. – 410с.
2. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами: монографія / Людмила Миколаївна Ващенко. –К.: ВПЦ «Тираж», 2005. – 379 с.
3. Дьоміна О. Метод проектів як засіб розвитку творчої особистості та ефективної співпраці учнів та вчителя./ О. Дьоміна// Англійська мова та література. – 2012. – №3. – С. 7-10
4. Забарна А.П. Метод проектів як основа технології програми «Intel» «Навчання для майбутнього» // А.П. Забарна. Вісник Луганського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки». – №4 (84). – Луганськ: Видавництво ЛНПУ «Альма-матер», 2005
5. Копил В.І. Пошук з Інтернету/ У. І. Копил. – М.:АСТ, Мн.: Харвест, 2006. – 64 с.
6. Леонтьєв О.М. Діяльність, свідомість, особистість. - М., 1975.
7. Лернер П. Проектування як основний вид пізнавальної діяльності школярів (на прикладі освоєння ПГ «Технологія») // П. Лернер. Завуч. – 2003. - №7. – С. 6-10.
8. Логвін В. Метод проектів у контексті сучасної освіти // В. Логвін. Завуч. – 2002. – №26. – С.4.
9. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати : практико зорієнтований збірник / [наук.ред. І. Г. Єрмаков]. – К. : Департамент, 2003. – 500 с.
10. Методика викладання культури спілкування в середній школі / Стернин І.А., Новичихин М.Є. та ін. Воронеж, 1995.
11. Момот Ю.В. Сучасні підходи до впровадження проектної технології у навчально-виховний процес закладів середньої освіти [Текст] / Ю.В. Момот // Витоки педагогічної майстерності. – 2009. – № 6. – С. 184 -

188.

12. Освітні технології: навч.-метод. посіб /О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.

13. Осколюк С. Формування інформаційної культури починається з початкової школи (Про вивчення у 1-4 класах нового експериментального курсу: «Комп'ютерна азбука. Основи комп'ютерної грамотності»)// С.Осколюк. Розкажіть онуку. – 2003. – №34. – С. 28-30.

14. Осмоловський А. Василенко Л. Від навчального проекту до соціальної самореалізації особистості // А. Осмоловський, Л. Василенко. Шлях освіти. – 2000. – №2. – С.34-37.

15. Пашковська Н.В. Шкільні освітні проекти як складові іміджу сучасного навчального закладу // Н.В. Пашковська. Управління школою. – 2003. - № 35. – С.24 – 25.

16. Перспективні освітні технології: Наук. – метод. посібник. /за ред. Г.С.Сазоненко. – К.: Гопак, 2000. – 560 с.

17. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.метод. посібн. /О.І. Пометун, Л.В. Пироженко / За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

18. Проектний метод навчання молодших школярів // Дайджест. – 2001. – №7-8. – С.57-58.

19. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти:підручн. [Текст] / О. Я. Савченко. – К.: Грамота, 2012. – 504 с.

20. Савченко О.Я. Системний підхід до модернізації змісту загальної середньої освіти / О.Я. Савченко // Рідна школа. – 2010. – №1–2. – С. 3 – 7.

21. Саламаха О.М. Проектні технології – порятунки сучасної освіти [Електронний ресурс] /О.М. Саламаха. – Режим доступу: osvita.ua/doc/files/news/61/6197/Proect_technology

22. Теорія і практика забезпечення інформаційної безпеки / Під редакцією Зегжди П.Д. Вид. «Яхтсмен», 1996.

23. Фадєєва Т. Мовна культура молодших школярів на уроках інформатики // Т. Фадєєва. Початкова школа. – 2005. – №4. – С. 17-21.

22. Башинська Т. Проектувальна діяльність— основа взаємодії вчителя та учнів./ Т. Башинська // Початкова школа. — 2007. — №6. — С.58—59; №7. — С59—62.

23. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник / І.Д. Бех. – К. : ІЗИН, 2008. – 204 с.

24. Галицький О. Навчаємо і виховуємо / Проектна діяльність у школі О.Галицький. – К. : Шк. світ, 2007. – С. 79- 86.

Тест-опитувальник КОС 1

1. Чи є у вас прагнення до вивчення людей і знайомств з різними людьми?
2. Чи подобається вам займатися громадською роботою?
3. Чи довго вас турбує почуття образи, завданої вам ким-небудь з ваших товаришів?
4. Чи завжди вам важко орієнтуватися в критичній ситуації?
5. Чи багато у вас друзів, з якими ви постійно спілкуєтеся?
6. Чи часто вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними вашої думки?
7. Чи вірно, що вам приємніше і простіше проводити час за книгами або за яким-небудь іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли перешкоди у здійсненні ваших намірів, чи легко вам відмовитися від своїх намірів?
9. Чи легко ви встановлюєте контакти з людьми, які старші за вас за віком?
10. Чи любите ви придумувати або організовувати зі своїми товаришами різні ігри та розваги?
11. Чи важко вам включатися в нові для вас компанії (колективи)?
12. Чи часто ви відкладаєте на потім справи, які потрібно виконати сьогодні?
13. Чи легко вам вдається встановлювати контакти та спілкуватися з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете ви домогтися того, щоб ваші товариші діяли відповідно до вашої думки?

15. Чи важко ви освоюєтеся в новому колективі?
16. Чи правда, що у вас не буває конфліктів з товаришами через невиконання ними своїх обіцянок, зобов'язань, обов'язків?
17. Чи прагнете ви при нагоді познайомитися і поговорити з новою людиною?
18. Чи часто при вирішенні важливих справ ви приймаєте ініціативу на себе?
19. Чи дратують вас навколишні люди та чи хочеться вам побути на самоті?
20. Чи правда, що ви погано орієнтуєтеся в незнайомій для вас обстановці?
21. Чи подобається вам постійно знаходитися серед людей?
22. Чи виникає у вас роздратування, якщо вам не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи відчуваєте ви незадоволення, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Чи правда, що ви втомлюєтеся від частого спілкування з товаришами?
25. Чи любите ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, які зачіпають інтереси ваших товаришів?
27. Чи правда, що ви відчуваєте себе невпевнено серед незнайомих людей?
28. Чи правда, що ви рідко прагнете довести свою правоту?

29. Чи вважаєте ви, що вам не становить особливих труднощів внести пожвавлення в малознайому групу?

30. Чи приймаєте ви участь у громадській роботі в школі?

31. Чи прагнете ви обмежити коло своїх знайомих?

32. Чи вірно, що ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не відразу було прийнято товаришами?

33. Чи відчуваєте ви себе невимушено, потрапивши в незнайомий колектив?

34. Чи охоче ви приступаєте до організації різних заходів для своїх товаришів?

35. Чи правда, що ви не відчуваєте себе досить упевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?

36. Чи часто ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?

37. Чи правда, що у вас багато друзів?

38. Чи часто ви опиняєтеся в центрі уваги своїх товаришів?

39. Чи часто ви стривожені і відчуваєте незручність при спілкуванні з малознайомими людьми?

40. Чи правда, що ви не дуже впевнено почуваєте себе в оточенні великої групи своїх товаришів?

Наше гасло

Ми веселі та старанні,
Ми розумні та слухняні,
Погані оцінки і сварки не для нас,
Ми найкращий та найдружніший клас!

Правила нашого класу

1. Щире та ласкаве слово скрасить будь-яку розмову.
2. Не вихваляйся кулаками, а хорошими ділами.
3. До усіх ти добрим будь, про сварки ти забудь.
4. Слабшому в класі допоможи, скромним будь завжди.
5. Якщо всім допомагаєш, то багацько друзів маєш.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Козленко Дар'я Сергіївна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету,
УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична
цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності
ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
- не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

31.03.2021
(дата)

Дар'я Козленко
(ім'я, прізвище)

(підпис)